

‘Pedagogen moeten duiden wat het belang is van het kind én daarvoor blijven staan’

Kinderombudsvrouw Margrite Kalverboer en emeritus hoogleraar pedagogiek Micha de Winter namen tijdens het NVO jubileumcongres ‘The Next Generation’ op 23 september de oorkonde ‘NVO-lidmaatschap van verdienste’ in ontvangst. De NVO is verheugd, want beiden staan vastberaden met hart, ziel en wetenschappelijke kennis voor kinderen en jongeren. En beiden drukken vanuit een pedagogisch perspectief een stempel op politiek en samenleving.

Margrite, waarom ben jij als Kinderombudsvrouw zo hard nodig in Nederland?

“Zowel bij professionals als in de samenleving is nog te weinig zicht op wat kinderrechten zijn en hoe je ermee omgaat. Daar zet ik mij voor in. Op een aantal punten lukt dat steeds meer, zoals kinderp participatie. Rechters die te maken hebben met uithuiszettingen vragen ons nu: Hoe moeten we met kinderen in gesprek gaan, hoe moet je ze horen? Er is nog een wereld te winnen, juist op die gebieden waar de samenleving niet direct denkt aan de gevolgen voor kinderen: gezinshereniging, aardgasproblematiek, koopkrachtverlies, woningtekorten en ga zo maar door.”

Welke thema in je werk zou je als het belangrijkste willen uitlichten?

“Dat gaat niet lukken. Het Kinderrechtenverdrag gaat over de holistische ontwikkeling van het kind. Alles wat zij nodig hebben om een goed leven te hebben, om zich goed te kunnen ontwikkelen. Het niet weten wat er besloten wordt, geen invloed hebben op besluiten, het gesleep met kinderen staat daar haaks op. Een aantal thema’s komt bij kinderen zelf steeds weer terug: jeugdhulp, kinderen die geen passende zorg krijgen, uithuisplaatsingen. Datzelfde zie ik ook bij vreemdelingenbeleid, scheiding en omgang, passend onderwijs. Er zitten meer kinderen thuis dan ooit.”

Micha, jouw afscheidsrede stond in teken van hoop en optimisme, in onderwijs en opvoeding. Zou je nu dezelfde tekst uitspreken?

“We moeten oppassen elkaar niet in put te praten met die aanhoudende crisisverhalen, die op zich natuurlijk onrustbarend zijn. Met kinderen moet je het hebben over de way out. Waar zit perspectief? Want zij moeten het in de toekomst gaan doen. Hoop is een essentiële factor om je gemotiveerd te voelen mee te doen. In de coronaperiode hadden kinderen en jongeren het gevoel: Er worden allerlei dingen verzonnen in de samenleving, maar wij hebben zelf daar helemaal niet de regie over. Ik ben nu steeds meer verschijnselen in de samenleving gaan interpreteren als een gebrek aan ‘aan de touwtjes van je eigen leven kunnen trekken’. In mijn onderzoeken noem ik dat ‘agency’. Daarbij ben ik vooral ook geïnteresseerd in de andere kant, hoe kun je via versterking van agency de kwaliteit van leven van kinderen verbeteren, op individueel en op groepsniveau.”

Wat kunnen pedagogen hier betekenen?

Micha: “Kern van pedagogiek is dat we ons bezighouden met interactie, met de rol van kinderen in de samenleving en met de invloed die de samenleving op ontwikkeling en opvoeding van kinderen uitoefent. Pedagogen – ook pedagogen die zich met klinische zorg bezighouden – zouden zich hier meer op moeten

Micha de Winter is emeritus hoogleraar Maatschappelijke Opvoedingsvraagstukken aan de Universiteit Utrecht. Hij was onder meer lid van de Raad voor het Jeugdbeleid en de Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling. Recent leidde hij een nationaal onderzoek naar geweld in de jeugd- en pleegzorg, en adviseerde hij de overheid over coronavraagstukken. Binnenkort start onder zijn leiding een landelijk onderzoek naar de praktijk van binnenlandse afstand en adoptie. Micha de Winter heeft twee kinderen en vijf kleinkinderen.

Margrite Kalverboer is sinds april 2016 de Kinderombudsman. Zij is eveneens bijzonder hoogleraar Kind, (Ortho)pedagogiek en Vreemdelingenrecht. Als Kinderombudsvrouw bevordert zij dat alle kinderrechten, zoals vastgelegd in het VN-Kinderrechtenverdrag, in Nederland worden nageleefd door wetgevers, beleidsmakers en uitvoerende professionals. Eerder werkte zij als gedragswetenschapper en hoofd Zorg bij een justitiële jeugdinrichting en daarna bij de Rijksuniversiteit Groningen als universitair hoofddocent bij de afdeling Jeugdzorg, vakgroep Orthopedagogiek.

richten. Zodat we het perspectief voor kinderen die leven in armoede, of die te maken hebben met aardbevingen in Groningen, kunnen keren en voorkomen dat ze ten prooi vallen aan allerlei langdurige problemen.”

Margrite: “Pedagogen moeten duiden wat het belang is van het kind. Als het erop aankomt, wordt dat vergeten. Zo ging het bij de sluiting van de Hoenderloo Groep om de financiën en niet om wat kinderen nodig hadden. Bij de regeling ‘gezinshereniging asielkinderen’ staat het kind niet voorop en zo kan ik overal hetzelfde zeggen. Pedagogen moeten steeds goed duiden wat het belang van het kind is, op een manier die recht doet aan de ontwikkeling van het kind. En daar moeten ze dan voor blijven staan. Dat wil niet zeggen dat dat telkens een ander belang is dan dat van ouders, maar als het belang strijdig is, dan gaat het kind voorop. Kinderen hebben een goede leefomgeving nodig, als ze die hebben, voorkom je daar heel veel mee.”

Jullie doen allebei ook spraakmakend onderzoek naar kinderen en jongeren.

Margrite: “Dit jaar hebben ruim 2700 kinderen onze vragenlijst ingevuld. Die bevat de vraag: ‘Wat zijn onderwerpen waar jij je zorgen over maakt?’. In 2016 zeiden ze massaal: ‘Doe iets aan stress in ons leven, schoolstress’. Datzelfde zeggen ze ook massaal in 2020, inclusief kinderen die hun leven een acht geven. Kinderen

kijken op een andere manier naar ontwikkelingen die nu in de samenleving spelen. Regionaal, via de gemeenten, kunnen we nu sinds kort specifiek vragen: Hoe zit dat in Apeldoorn? Ik ben benieuwd of er regionale verschillen zijn. Voelen kinderen buiten de Randstad zich minder betrokken bij wat er allemaal besloten wordt?”

Micha: “De jeugdzorg gaat mij aan het hart. Als we de ambulante zorg verbeteren, kunnen we al veel voorkomen. Als uithuisplaatsing toch onvermijdelijk is, zorg dan voor kleine groepen, persoonlijk aandacht geven en veel beter toezicht. Een effect van mijn onderzoek naar geweld in de jeugdzorg is dat in elke instelling nu over het thema geweld wordt gesproken. Daar ben ik heel blij mee. Maar er dreigen nu weer andere risico’s. Personeelstekorten leiden tot veel wisselingen voor kinderen die juist continuïteit en stabiliteit nodig hebben.”

Eén van de aanbevelingen was dat de Kinderombudsman ging monitoren.

Margrite: “Die vraag is uiteindelijk niet bij mij terechtgekomen. Maar ik kom veel in de gesloten jeugdhulp en jeugd detentie en zie dat de groepen kleiner worden. Dan neemt vaak ook het geweld af, zowel tussen groepsleiding en kinderen als tussen kinderen onderling. Maar je moet je altijd blijven afvragen: Is dit nu beter dan waar we kinderen hebben uitgehaald?”

‘Als het erop aankomt, wordt het belang van het kind vergeten. Zo ging het bij de sluiting van de Hoenderloo Groep om de financiën en niet om wat kinderen nodig hadden.’

> Jullie hebben je allebei actief gemengd in het publieke debat over het coronabeleid. Hoe kunnen we het beter doen bij een volgende coronagolf?

Micha: “Uiteindelijk zijn burgemeesters, wethouders en zelfs premier Rutte met kinderen gaan praten. Maar dat zou je vanaf het begin af aan moeten doen, op plekken waar kinderen en jongeren hun leven leiden. Met hen nadenken over hoe je binnen de corona-richtlijnen op een goede manier kunt leven en wat er nodig is voor mentale weerbaarheid. De gezondheid van veel kinderen heeft eronder geleden. Niet alleen doordat ze niet meer uit huis of naar school konden, maar ook omdat ze het gevoel hadden dat er heel veel gebeurde waar zij zelf niet over mee konden denken.”

Margrite vult aan. “Er zijn ook kinderen die voordeel hadden van corona. Kinderen die slecht functioneren in een grote klas en in coronatijd meer ruimte hadden. Toen kon er wel een camera staan in de klas en nu niet meer. Kinderen die tegen mij zeiden: ‘Ik ben nog nooit zo gelukkig geweest, want ik zie mijn voogd niet meer’. De verslaafde moeder die haar kinderen nooit op tijd op school kreeg en het nu, in pyjama, voor elkaar kreeg dat haar kinderen klaar zaten en meededen.”

Welke boodschap hebben jullie voor elkaar?

Micha: “Ik vind dat Margrite het ontzettend goed doet, ze is gezaghebbend en heeft het Instituut Kinderombudsman een prachtig profiel gegeven. Heel knap hoe ze het perspectief van kinderrechten bij politici en in de samenleving in beeld krijgt. We

moeten echter niet alleen praten met kinderen, maar kinderen ook tegengas durven te geven. Kinderen kunnen bijvoorbeeld ook pesten, of vooroordelen hebben. Daarom zijn in de opvoeding volwassenen ook zo nodig. Niet alleen maar om te luisteren, maar ook om echt de dialoog met ze aan te gaan.”

Margrite: “Micha, jij was voor mij het voorbeeld hoe je als pedagoog maatschappelijk relevant kon zijn, een rolmodel dus. Blijf dus je visie verkondigen, dat helpt mij om onderwerpen op te pakken!”

Wat moet de NVO de komende jaren oppakken?

Micha: “Bij de NVO en haar leden ligt wat mij betreft het accent te veel op het klinische, op ontwikkelingsproblemen van individuele kinderen en ouders. Maar pedagogiek is ook en vooral hoe de samenleving aankijkt tegen opgroeien en ontwikkeling. En hoe we dát kunnen beïnvloeden. De NVO moet er stelselmatig voor pleiten dat kinderen en jongeren in de meest letterlijke zin van het woord worden gehoord.”

Margrite zit op hetzelfde spoor. “Veel Groningse kinderen vinden het bijvoorbeeld heel erg dat er steeds inspecteurs over de vloer komen voor aardbevingsschade. Zo’n inspecteur constateert dat je huis niet veilig is, gaat weg en vervolgens gebeurt er niets. Kinderen lijden onder wat hun ouders wordt aangedaan. Of denk aan wat een complexe scheiding met kinderen doet. Hier ligt een taak voor pedagogen.”

tekst: John Smeets